

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

Ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet (U202003053UH)

Saco, Sveriges Akademikers Centralorganisation har beretts tillfälle att yttra sig över remisspromemorian (U202003053UH) och vill framföra följande synpunkter;

- Saco tillstyrker att det i högskolelagen slås fast en allmän princip om att den akademiska friheten ska främjas och värnas i högskolans verksamhet.
- Saco anser inte att promemorians förslag medför några förändringar såvida det inte följs av resurser för att högskolan ska genomföra ytterligare satsningar på nya utbildningar.

Sacos kommentarer på promemorians förslag

Förslag: I högskolelagen ska det införas en bestämmelse om att det i högskolornas verksamhet som en allmän princip ska gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas.

I remisspromemorian föreslås att det i högskolelagen ska slås fast en allmän princip om att den akademiska friheten ska främjas och värnas i högskolans verksamhet. Saco välkomnar förslaget. Högskolans grundläggande uppgift är att vara en självständig och kritiskt reflekterande kraft i samhället. Doktorander, forskare och lärare ska fritt kunna välja forskningsproblem och publicera resultat. Den akademiska friheten gäller inte enbart forskning utan även undervisning. Det måste också vara möjligt för lärare att fritt förmedla forskningens resultat i undervisningen. En garanti för det är att högskolans självständighet skyddas.

Det förutsätter också en ändamålsenlig forskningsfinansiering liksom att arbetsvillkoren för forskare, doktorander och lärare stärks. Under de senaste tio åren har den externa finansieringen till forskning ökat på universitet och högskolor. Forskning och utbildning på forskarnivå finansieras till mindre än hälften av direkta statsanslag. Finansiering från olika källor påverkar institutionernas forskningsvolym och inriktning men också personalsammansättning och rekrytering. Det

beror dels på att den externa finansieringen ofta är tidsbegränsad och kortsiktig dels att del av det direkta anslagen binds upp till medfinansiering.

Ett höjt basanslag stärker lärosätenas oberoende och kapacitet att bedriva egen forskning. Med en högre andel basanslag kan lärosäten bygga upp och utveckla forskningsmiljöer som är hållbara och stabila över tid. Det kan också bidra till att stärka kopplingen till utbildningen. Det ger universitet och högskolor förutsättningar att planera och organisera sin verksamhet på längre sikt. Det minskar deras administrativa börda att söka externa forskningsmedel vilket ger mer tid till planering och genomförande av undervisning. Det bidrar till att förbättra anställningsvillkor för befintliga forskare och öka möjligheten att rekrytera nya. Framförallt stärker det forskarnas oberoende och frihet att satsa på forskning inom områden med få externa utlysningar.

<p>Förslag: I högskolelagen införs en bestämmelse om att högskolorna i sin verksamhet ska främja det livslånga lärandet.</p>

I promemorian föreslås att det i högskolelagen ska införas en bestämmelse om att högskolorna i sin verksamhet ska främja det livslånga lärandet. Saco anser inte att förslaget kommer att medföra några förändringar om det inte medföljs av mer resurser till nya utbildningar. Utan extra resurser finns det en risk att det uppstår konkurrens mellan olika utbildningar. Grundutbildningen och avancerad utbildning kommer sannolikt att prioriteras framför fort- och vidareutbildning.

Dessutom är risken stor att olika högskolor tolkar ansvaret olika eftersom det saknas en enhetlig definition av det livslånga lärandet. Saco anser att livslångt lärande handlar om möjligheten att kontinuerligt kompetensutvecklas under yrkeslivet, bland annat genom studier i högskolan. Därför har Saco kartlagt hur vanligt det är att högskoleutbildade personer återvänder till högskolan för ytterligare studier. Det har vi gjort genom att följa ungefär 1,8 miljoner nybörjare och 1 miljon examinerade, från början tills de lämnar högskolan för jobb. Våra analyser bygger på en studie som genomfördes av Högskoleverket 2012. Vi använder samma data men följer fler kohorter av studenter. Resultaten visar att 40 procent av de examinerade studenterna kommer tillbaka för ytterligare studier i högskolan.

Även om de flesta läser enstaka kurser, är det också många som läser längre påbyggnadsutbildningar. Det finns en stor variation mellan ämnesområden i återgången till högskolan, även mellan kvinnor och män. Det visar att behovet av ytterligare studier skiljer sig åt mellan personer och var de arbetar.

Skillnaderna beror också på olika karriär- och yrkesval. Det är vanligast att gå tillbaka till utbildning inom vård och undervisning. En förklaring kan vara att arbetsgivare inom skola, vård och omsorg satsar mer på vidareutbildning än arbetsgivare inom andra områden. En annan förklaring kan vara att det inom dessa områden krävs specialist- eller påbyggnadsutbildning för anställningsbarhet och karriärutveckling. Inom bland annat vård- och omsorgsområdet har parterna på arbetsmarknaden varit framgångsrika i att utforma tjänster kombinerade med tydliga utbildningskrav, vilket har gjort det enkelt för högskolan att möta exakt de behoven.

En redan högskoleutbildad arbetskraft behöver utbildning på hög nivå. Därför anser Saco att högskolans utbud av utbildningar är viktigt för akademikernas vidareutbildning. Utbildningsnivån i samhället har ökat och 40 procent av befolkningen har en eftergymnasial utbildning. Ny teknik förväntas påverka många akademikerjobb framöver. Det bekräftar flera av Sacos medlemsförbund. Men brist på relevant utbildningsutbud står i vägen för akademikerskompetensutveckling. Det beror också på att arbetsgivare tar allt mindre ansvar för kompetensutveckling på arbetsplatsen.

Om högskolan ska kunna svara mot behov av vidareutbildning och kompetensutveckling räcker det inte med att reglera deras ansvar för det livslånga lärandet. Det krävs att resurser till utbildningen ökar och forskningsanknytningen i utbildningen stärks. Arbetsgivare måste ta ett större ansvar för anställdas kompetensutveckling. Genom att arbetsgivare arbetar mer strategiskt med sin kompetensförsörjning (genom att kartlägga och kommunicera kompetenskrav) skulle fler kunna utforma kompetenshöjande utbildningar för sina medarbetare. Lärosäten kan bli mer lyhörda för deras behov genom att omsätta dessa i utbildning och lärande.

Med vänlig hälsning
Sveriges akademikers centralorganisation

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Ana Andric
Utredare